

[Inici](#) | [Presentació](#) | [Instruccions autors](#) | [Call for papers](#) | [Indexada a](#) | [Arxiu](#)

Cerca (<http://temaria.net/simple.php?origen=1575-5886&idioma=ca>)

Funcions del documentalista en un mitjà de comunicació audiovisual digital. Estudi de cas: RelTV

ALBERT RUBIO

Graduat en Informació i Documentació
Universitat de Barcelona
albertrubiovelasco@gmail.com

JAVIER GUALLAR

Professor de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació

Universitat de Barcelona
jguallar@gmail.com

Opcions

PDF

<meta />

Metadades

Resum

Es mostra un estudi de cas sobre la intervenció d'un documentalista en un nou mitjà de comunicació audiovisual a Internet, RelTV. Es presenten tres projectes diferents duts a terme pel documentalista en aquest context: una base de dades relacional, un pla de preservació digital i un exemple de producte periodístic-documental: un mapa interactiu de vídeos. Es presenta el disseny i desenvolupament dels tres productes, se n'analitza la repercussió i viabilitat, i es reflexiona sobre l'aportació del professional de la documentació en aquest àmbit.

Resumen

Se muestra un estudio de caso sobre la intervención de un documentalista en un nuevo medio de comunicación audiovisual en Internet, RelTV. Se presentan tres proyectos diferentes llevados a cabo por el documentalista en este contexto: una base de datos relacional, un plan de preservación digital y un ejemplo de producto periodístico-documental: un mapa interactivo de vídeos. Se presenta el diseño y desarrollo de los tres productos, se analiza su repercusión y viabilidad, y se reflexiona sobre la aportación del profesional de la documentación en este ámbito.

Abstract

This paper reports on three projects completed by a documentalist for the new audiovisual platform RelTV: a relational database, a digital preservation plan and an example of a journalistic-documental product in the form of an interactive map of videos. The paper reports on how the three projects were designed and developed and then analyzes the implications and viability of such initiatives, reflecting on the professional contribution that documentalists can make in this field.

Paraules clau: Perfil professional, Competències professionals, Documentalistes, Emissores de televisió, RelTV

Keywords:

Rebut: 09/09/2014. Acceptat: 12/11/2014.

1 Introducció

Els mitjans de comunicació estan vivint canvis molt importants en els darrers anys, especialment a partir del 2009, inici del que es pot considerar crisi actual de les indústries periodístiques, crisi encara no tancada i que té diverses manifestacions. Una de les més evidents és que les audiències dels mitjans es desplacen a Internet i a un tipus de consum multiplataforma en diversos dispositius. Una altra de les vessants de la crisi pel que fa als professionals que hi treballen és la reducció de llocs de treball, especialment en les empreses grans i mitjanes, tant en les de premsa com en les de ràdio i televisió. Com a contrapartida, és interessant el sorgiment de diverses iniciatives de mitjans de comunicació petits, la majoria creats

directament a Internet, amb plantilles de poques persones que en molts casos tracten informació local o de proximitat (Guallar, 2013; Palacio Llanos, 2013). El mitjà escollit per desenvolupar l'estudi de cas que es mostra en aquest article segueix aquest perfil.

D'altra banda, el paper dels documentalistes dels mitjans de comunicació s'ha vist també profundament sacsejat en els darrers anys, com s'ha estudiat a bastament (Micó-Sanz; Masip-Masip, García Avilés, 2009; Rubio-Lacoba, 2010; Guallar, 2011). En els mitjans grans, a més de les reduccions de plantilles es produeixen canvis en la relació documentalista-periodista: els periodistes agafen funcions de documentalistes (per exemple, cerca d'informació, i en televisió, també selecció), mentre que els documentalistes no acaben d'assolir nous rols vinculats a la creació o cocreació de continguts documentals (Giménez Rayo; Guallar, 2014; López-de-Quintana-Sáenz, 2014).

Si això passa entre els mitjans grans, en el cas dels mitjans nadius digitals i els de dimensions mitjanes i petites, com és el cas que aquí presentem, la situació pel que fa als professionals de la documentació és segurament pitjor, ja que la seva presència sembla que és molt escassa si no inexistent. A falta de dades més completes sobre la presència actual dels professionals de la documentació en mitjans petits o nous, són significatives les dades d'estudis com el de Rodríguez-Mateos, Hernández Pérez i Méndez Rodríguez (2012) referent a la Comunidad de Madrid: en aquesta àrea, no hi havia el 2012 cap mitjà de comunicació de caire local o autonòmic amb documentalistes, tret de Tele Madrid i Onda Madrid. Aquesta situació contrasta vivament amb el pes que tenia la documentació periodística a Espanya fa uns deu o quinze anys (Moreiro [et al.], 2000).

Davant d'aquesta situació, aquest treball planteja algunes actuacions que pot desenvolupar un professional de la documentació en el context actual a partir de l'estudi de cas d'una intervenció real en un mitjà digital audiovisual de creació recent que treballa amb informació local.

2 El mitjà RelTV

RelTV (<http://www.reltv.cat>) és un mitjà de televisió per Internet creat el 2013 per tres professionals de la comunicació titulats recentment: Borja Balsera (Comunicació Cultural), Lluís Chamorro (Periodisme) i Dani Serra (Producció Audiovisual). El documentalista Albert Rubio s'hi va incorporar el febrer de 2014 i el treball que es presenta va tenir lloc entre el febrer i el juliol de 2014.

RelTV és el producte principal de l'empresa de producció audiovisual +Vídeo, que també s'encarrega de curtmetratges per a concursos, vídeos publicitaris i altres productes. RelTV va publicar el seu primer vídeo a final de juny de 2013, i al juliol de 2014 ha publicat prop de setanta vídeos curts de menys de cinc minuts i un reportatge de seixanta minuts. L'objectiu de RelTV és informar a la població de l'Alt Empordà de tot allò que no informen els mitjans convencionals (perfils d'artistes i personatges locals, noves iniciatives socials i populars, món associatiu de la comarca) i fer anàlisis polítiques. Aquesta televisió per Internet es defineix com a mitjà de comunicació independent i no condicionat pels interessos d'empreses privades o partits polítics. El públic més habitual és l'habitant de la comarca de l'Alt Empordà amb una edat compresa entre els quinze i els cinquanta-cinc anys, i coneixedor de les xarxes socials en què se'n difon el contingut.

El producte principal de RelTV és el vídeo curt, d'entre dos i cinc minuts aproximadament. Els vídeos publicats es poden dividir en tres grans categories: Cultura, Societat i Política. Dins aquesta darrera destaca la sèrie de vídeos "Preguntem al futur", on els joves afiliats a les joventuts dels partits polítics locals opinen sobre l'actualitat política. RelTV també té una intensa vinculació amb el món associatiu de l'Alt Empordà, ja que una part important de la seva feina és la de donar veu als projectes de les associacions de la comarca. L'estil és el mateix a tots els vídeos. Utilitzant la tècnica del relat, l'entrevistat explica un projecte, fet o activitat contestant les preguntes del periodista. Destaca el protagonisme absolut de l'entrevistat, ja que les preguntes del periodista ni es llegeixen ni s'escolten.

RelTV (<http://www.reltv.cat>) disposa d'un lloc web on es poden visualitzar tots els seus vídeos i obtenir adreces de contacte. La plataforma principal de publicació dels vídeos és el YouTube, la xarxa social del Google de compartició de vídeos. Per a la difusió, s'utilitzen també diferents xarxes socials: el Twitter, el Facebook, el Google+ i el LinkedIn.

3 Aportacions del documentalista

El documentalista va identificar a RelTV tres mancances des de l'òptica de la gestió de la informació i la documentació. El mitjà concentrava els esforços de la seva activitat en la producció, i deixava de banda aspectes com ara l'organització del fons, la preservació del contingut, i, en certa manera, la difusió. Segons aquesta valoració es van fer tres propostes de productes i serveis, una per a cada una de les mancances:

- Creació d'una base de dades relacional.
- Elaboració d'un pla de preservació digital.
- Elaboració d'un exemple de producte informatiu-documental.

A continuació es descriuen els tres productes, indicant per cada cas, la situació prèvia, el disseny i desenvolupament del producte, les reaccions en implementar-los i, finalment, el balanç i les propostes de futur.

3.1 Base de dades relacional

Com s'ha comentat abans, els mitjans de comunicació digitals que s'han creat durant els darrers anys solen tenir plantilles de poques persones en les quals no és habitual la presència de documentalistes. En el cas de ReITV, que segueix aquesta pauta, no existia cap sistema d'anàlisi documental de la producció pròpia, com sí que succeeix en el cas dels mitjans grans o veterans, que tenen serveis de documentació.

En aquest context, ReITV basava la recuperació de la seva producció en les eines de cerca del YouTube. El sistema de cerca d'aquesta plataforma dins el propi canal és una eina poc precisa, no permet discriminar la cerca en diferents camps i es basa en el browsing dels vídeos publicats. El sistema de descripció dels vídeos és també limitat des del punt de vista documental, ja que consta de pocs camps: tan sols es pot descriure el vídeo amb data de publicació, categoria, llicència i un camp de text genèric amb la resta de la informació.

Partint d'aquesta situació, es va dissenyar una base de dades relacional adaptada a les característiques del mitjà. La base de dades havia de servir per a dues coses. En primer lloc, i amb caire més urgent, per catalogar i recuperar la creació audiovisual de ReITV. En segon, havia de servir de preparació per si algun dia s'implementava un MAM,¹ és a dir, es va plantejar la base de dades per poder ser exportada posteriorment a altres sistemes.

Es va dissenyar una fitxa de base de dades dividida en àrees basades en les propostes dutes a terme a la bibliografia especialitzada per Caldera-Serrano i Arranz-Escacha (2012) i Caldera Serrano i Nuño Moral (2004). Es va reduir el nombre d'àrees a deu i es van modificar per adaptar-les a les necessitats de ReITV. També es van incorporar els elements següents per treballar en conjunció amb el pla de preservació digital:

- El camp Checksum²-SIP a l'àrea de control, amb el valor del SIP per comprovar l'autenticitat dels documents quan es recuperen a la base de dades (vegeu l'apartat següent).
- Els camps de l'àrea de localització es van modificar per adequar-se a les ubicacions dels arxius produïts per ReITV, és a dir, la ubicació exacta en l'arxiu (al qual només accedeixen els membres del mitjà) i l'URL que enllaça amb el vídeo publicat, disponible per a tothom.
- A l'àrea J (Altres) es va incorporar el camp Historial migració de format, en el qual es pot introduir la informació sobre l'historial de migració de formats i l'actualització de suports del fitxer.

L'estructura de les deu àrees resultants es mostra a la figura 1 i es desenvolupa a continuació.

ÀREA	CAMP	DOMINI, EXPLICACIÓ I ÚS
A. Control	Número de registre	Número unívoc que identifica el registre.
	Data d'entrada registre	Data en què es crea aquesta descripció.
	Documentalista	Autor de la descripció del vídeo al sistema.
	Nivell d'anàlisi	Nivell al qual es fa l'anàlisi. En un principi es treballarà amb nivell bàsic, tot i que si escau es descriurà algun vídeo amb nivell d'anàlisi alt.
	Fase de tractament	Moment de la producció en el qual es troba el vídeo descrit. Normalment es descriurà quan el vídeo estigui publicat.
	Històric de l'anàlisi	Aquest valor numèric indica quantes vegades s'ha modificat aquesta descripció.
	Checksum-SIP	Valor del codi <i>checksum</i> que s'ha generat amb <i>Bag-it</i> per utilitzar-lo com a verificació en el SIP. A l'apartat 5.2 es veurà l'explicació detallada d'aquest apartat.
B. Descripció física	Duració	Duració del vídeo. S'expressa sempre amb el format HH:MM:SS.
	Àudio	Còdec de l'àudio.
	Vídeo	Còdec del vídeo.
	Suport	Indica el suport físic de publicació, si escau, o si es tracta de publicació en línia.
	Format	Format amb el qual s'empaqueten l'àudio i el vídeo.
	Forma	Indica si es tracta d'un brut, un document publicat, etc. Inicialment només es descriuran vídeos publicats.
C. Designació	Títol documental	Títol de la unitat documental publicada.
	Subtítol documental	Subtítol de la unitat documental publicada, si escau.
	Títol sèrie	Títol de la sèrie a la qual pertany el vídeo, si escau.
	Subtítol sèrie	Subtítol de la sèrie a la qual pertany el vídeo, si escau.
	Títol de les parts	Títol de cada una de les parts del vídeo, si escau.
	Títol original	Títol original del vídeo. Si es deixa en blanc és el mateix que a <i>Títol documental</i> .
D. Descripció	Resum	Resum indicatiu del vídeo. Breu i precís, entre 10 i 200 paraules.
	Anàlisi cronològica	Mínut on apareixeran les divisions essencials i més remarcables del vídeo. Cal indicar els plans rellevants.
	Descripcions externes	S'hi ubica la descripció del vídeo feta per algun agent extern a ReITV, si escau.
	Descriptors temàtics	Descriptors que indiquen la temàtica del vídeo. Cal utilitzar els descriptors en plural. També hi poden aparèixer descriptors onomàstics o geogràfics quan sigui necessari per la seva rellevància temàtica.
	Descriptors onomàstics	Descriptors que indiquen els noms propis de les persones, les entitats i els esdeveniments del vídeo. Si forma part del tema també apareixerà a <i>Descriptors temàtics</i> .
	Descriptors geogràfics	Descriptors que indiquen els noms propis de les ubicacions geogràfiques del vídeo. Si forma part del tema també apareixerà a <i>Descriptors temàtics</i> .
E. Dates	Període esdeveniment	Data d'inici i acabament de l'esdeveniment sobre el qual tracta el vídeo. Sempre en format AAAA-MM-DD.
	Període enregistrament	Data d'inici i acabament de l'enregistrament en vídeo. Sempre en format AAAA-MM-DD.
	Data de publicació	Data en què es publica el vídeo. Sempre en format AAAA-MM-DD.
F. Producció	Productora	Nom de la productora del material descrit. Normalment serà ReITV.
	Període de producció	Data d'inici i acabament de la producció del vídeo.
	Drets	Indica el tipus de llicència utilitzada per publicar el vídeo. Cal indicar també qui en posseïx els drets.
G. Emissió	Canal d'emissió	Plataforma utilitzada per emetre el vídeo. Normalment el YouTube.
	Data primera emissió	Data de la primera emissió, sempre en format AAAA-MM-DD.
	Data darrera emissió	Data de la darrera emissió, si escau. Sempre en format AAAA-MM-DD.
H. Localització	Ubicació a l'arxiu	Ruta on es troba emmagatzemat el fitxer de vídeo descrit. Com que els dos discs externs i el disc en nivell tenen la mateixa estructura interna aquesta ruta serveix per localitzar el vídeo a qualsevol dels tres.
	Enllaç a publicació	Enllaç a l'adreça web on es troba publicat el vídeo. Cal utilitzar l'URL en format escurçat amb l'eina del YouTube.
I. Responsabilitat	Autor principal	Màxim responsable de la creació del vídeo.
	Col·laboradors	Altres persones que han participat en la creació del vídeo amb suficient responsabilitat com per ser anomenades.
J. Altres	Observacions	Observacions no especificades als altres camps però que s'han d'incloure a la descripció perquè són rellevants.
	Historial migració de format	S'hi detallen les diferents migracions a què se sotmeti el fitxer de vídeo amb fins de preservació. Si no ha sofert modificacions cal indicar que es tracta del fitxer original.

Taula 1. Domini, explicació i ús dels camps de la base de dades

El control de contingut és estricte en els camps de Número de registre, Checksum-SIP i les dates. La introducció de descriptors onomàstics, geogràfics o temàtics és lliure amb l'ajuda de desplegable que autocompleten el descriptor actual per escriure'l de la mateixa manera en cas d'haver-se introduït abans al sistema. El control dels camps es fa aplicant llistes tancades sempre que es consideri convenient, així com utilitzant la ISO 8601 per a les dates. Es va buscar una certa flexibilitat en el control de contingut per facilitar la tasca de descripció als professionals periodistes, menys habituats al tractament documental amb llistes d'encapçalaments o normatives sintàctiques. Un exemple d'ús de la base de dades es pot veure a la taula 2, amb el registre sobre el primer vídeo publicat per ReITV.

 Taula 2. Exemple d'aplicació de la base de dades de ReITV

Taula 2. Exemple d'aplicació de la base de dades de ReITV

Les expectatives dels integrants de ReITV respecte a la base de dades eren considerables, ja que de les tres propostes del documentalista, aquesta era la més esperada. Tan bon punt es va mostrar la proposta a

l'equip de ReITV es va acceptar, i es va deixar clar que la intenció era que el manteniment anés a càrrec del documentalista.

Com a balanç, es pot dir que es va fer una base de dades relacional que permet descriure de manera precisa cada vídeo publicat per ReITV, i cercar sobre el fons o per obtenir informació rellevant per al desenvolupament de l'activitat diària de ReITV. L'evolució del sistema implicaria la possibilitat de tractar bruts de producció i, especialment, la incorporació de documents per visualitzar-los (i no només com ara, de forma referencial). La solució ideal seria, a mitjà o llarg termini, la migració de les dades a un media asset management, en el cas que el volum de producció i facturació de ReITV ho permetin.

3.2 Pla de preservació digital

Quan la producció audiovisual de ReITV ja es troba organitzada per al dia a dia, el següent pas lògic és assegurar-ne la preservació a mitjà i llarg termini. Com assenyala Agirreazaldegi-Berriozabal (1996) "esta documentación tiene un valor patrimonial evidente para especialistas como historiadores, sociólogos o comunicólogos a corto, medio y largo plazo, además de constituir la memoria y la historia del propio medio audiovisual".

L'equip de ReITV va considerar com un fet valuós la preservació a llarg termini de la seva producció, entesa com a part del patrimoni audiovisual de l'Alt Empordà. Amb aquesta premissa, es va dissenyar un pla de preservació basat en el model Open Archival Information System (OAIS) seguint les indicacions de Térmens (2013) i Serra (2008) i adaptat a les necessitats i possibilitats del mitjà. El model OAIS el va elaborar la NASA el 2003 i es va convertir en norma ISO 14721:2003. Es tracta d'un model teòric basat en les funcions que ha de tenir un sistema de preservació digital, format per sis grans blocs de processos:

1. Ingrés (Ingest)
2. Emmagatzemament
3. Gestió de dades
4. Accés
5. Preservació
6. Serveis comuns (SIP, DIP i AIP)

Aquest model és complex i es pot adaptar de moltes maneres a les diferents capacitats i necessitats de cada sistema. En la proposta d'aplicació a ReITV, lligada amb la base de dades referencial abans esmentada, el model va quedar de la manera següent.

Durant la fase d'ingrés es comprova que el material a emmagatzemar es troba en el format adequat, que ha de ser MKV codificat amb H.264 i FLAC. Aquesta configuració utilitza còdecs oberts i una bona relació qualitat/compressió (entre 200 i 400 MB els vídeos de dos a cinc minuts).

Es va escollir l'exportació amb MKV (Matroska vídeo) per la seva naturalesa oberta i lliure, i per la gran versatilitat a l'hora de contenir virtualment qualsevol còdec d'àudio o de vídeo. El còdec de vídeo H264 és de font pública (alliberat per Cisco a final de 2013) i, tot i que es tracta de compressió amb pèrdua, la pèrdua és mínima i la compressió és eficient. D'altra banda, el FLAC és la millor opció per comprimir àudio sense pèrdues, de manera lliure i oberta.

S'esperarà sempre un mínim d'una setmana després de l'exportació d'un vídeo per assegurar que no hi ha cap infecció al sistema o a l'arxiu. Després de la comprovació del format cal canviar el nom del fitxer per adoptar una forma normalitzada. Tan bon punt el vídeo està llest per emmagatzemar-lo, s'envia empaquetat en un SIP (Submission Information Package) que conté el material audiovisual i els fitxers de metadades que en garanteixen la integritat gràcies al valor checksum o la signatura digital.

L'emmagatzemament es porta a terme per triplicat: dues còpies en discos extraïbles d'alta capacitat destinats a aquest fi i una tercera còpia desada en núvol. Seria ideal pujar en núvol la còpia pertinent tan bon punt està llesta, així com fer les còpies en els discos físics amb periodicitat bimensual per evitar haver-los de moure en excés. Els dos discos durs extraïbles cal desar-los en ubicacions diferents per reduir al màxim possible el dany potencial d'un desastre natural.

Els apartats d'accés i de gestió de dades del model OAIS són els que es veuen més simplificats. L'accés és únicament viable per als integrants de ReITV (els periodistes i el documentalista). Qualsevol persona externa que vulgui accedir a un vídeo ha de fer servir el canal habitual de difusió, el YouTube. Pel que fa a la gestió de les dades, es porta a terme de manera integrada entre la base de dades referencial i el sistema de preservació, ja que a la base de dades s'incorporarà el camp Historial migració de format, en què a cada migració de format o actualització de suport s'afegirà la informació pertinent al camp de la base de dades.

Pel que fa a la preservació, bàsicament consisteix a actualitzar suports i migrar formats per mantenir tota la documentació audiovisual apta per a l'ús. L'actualització de suports consisteix a canviar els dos discos externs d'emmagatzemament per uns de nous (o el suport d'emmagatzemament que s'utilitzi quan arribi el moment) quan es vegi que estan arribant al final de la seva vida útil. Amb l'emmagatzemament en núvol no seria necessari fer aquesta actualització, però sí estar al corrent de la "salut" de l'empresa per si cal canviar de companyia.

És impossible saber quan serà necessària la migració de formats. Per estar preparats cal tenir la producció desada en formats i còdecs oberts (com és el cas), així com estar al corrent de les tendències del sector audiovisual, abocat sovint a canvis continuats. El dia que es decideixi s'ha de canviar el format de treball al nou format escollit i anar migrant els vídeos vells per mantenir la integritat.

Dels serveis comuns que es reflecteixen a tot l'OAIS (SIP, DIP i AIP)³ només s'aplica el SIP durant l'ingrés o la modificació de qualsevol vídeo. El DIP (Dissemination Information Package) no s'aplica perquè no hi ha

entrega de fitxers a cap usuari extern, i l'AIP (Archival Information Package) no és necessari per la proximitat de l'ingrés i l'emmagatzemament a causa de la simplicitat del sistema i que tot ho fa la mateixa persona. Les metadades es troben desades a la base de dades referencial.

Un exemple de normalització de nom de fitxer que es proposa a la fase d'ingrés és el següent:
aaaammdd_numreg.extensió 20130627_00001.mkv.

D'aquesta manera, en cas de corrupció d'un arxíu es pot saber la data de publicació o a quin registre exacte de la base de dades pertany. Un altre aspecte a tenir en compte és l'organització lògica dels directoris on es desen els fitxers. Es va optar per directoris estructurats per any i mes, de manera que amb el nom de l'arxíu ja podem veure si es troba ubicat correctament o no.

A continuació es mostra el diagrama que resumeix les operacions que es duen a terme en el procés d'adaptació d'un vídeo al model presentat de preservació digital. Es parteix de la base que el vídeo ja s'ha publicat i descrit a la base de dades, moment en el qual pertany a la producció audiovisual i s'ha de preservar per a la posteritat:

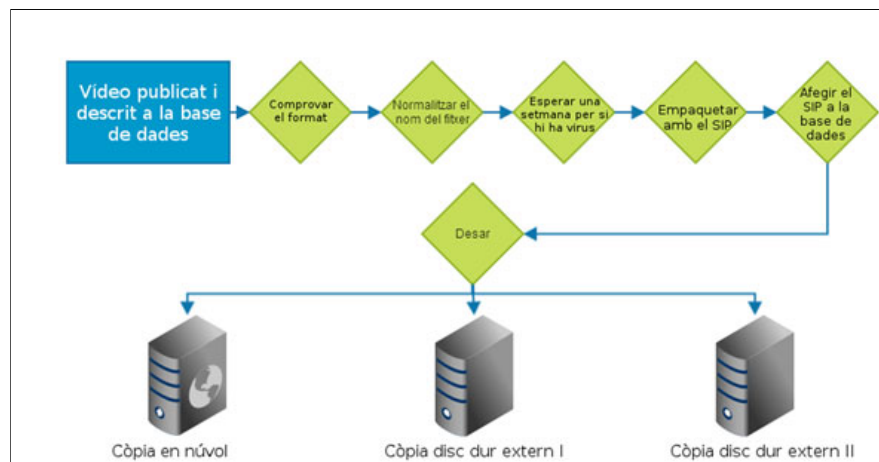

Figura 1. Diagrama resum de les operacions que es duen a terme segons el model proposat

L'aplicació del pla de preservació digital té dues vessants. La primera i més òbvia és l'aplicació als nous vídeos publicats, tasca que es va posar en marxa a partir del mes de juliol de 2014. L'altra és la retrospectiva, és a dir, adaptar la producció anterior de RelTV al nou pla de preservació: es tracta de convertir els arxius exportats originalment a altres formats a MKV amb H.264 i FLAC. Aquesta tasca és llarga, i està previst fer-la de manera gradual a partir del setembre de 2014.

L'expectativa generada pel pla de preservació digital per a RelTV era inferior a la de la base de dades, però, en canvi, l'equip de RelTV es va mostrar més receptiu a l'hora de dur a terme les tasques derivades d'aquest pla. Així com en les altres propostes alguns apartats es podien veure qüestionats o van requerir explicacions per entendre'ls, en aquest cas l'equip de RelTV va acceptar el pla de preservació digital, incloses les despeses addicionals que representava. Podem considerar en aquest sentit que els periodistes d'un mitjà audiovisual volen que la seva obra perduri per a la posteritat i que formi part del patrimoni audiovisual.

Com a balanç, es pot assenyalar que gràcies al model creat tota la producció es desa en formats i còdecs oberts, per triplicat (dues còpies físiques ubicades a diferents edificis i una tercera còpia en núvol), i es pot localitzar la producció a qualsevol disc de còpia de seguretat tot assegurant-ne la integritat gràcies al checksum-SIP de verificació. La continuació de la línia de treball passa per crear un sistema que pugui integrar de manera automatitzada la base de dades i el pla de preservació, o bé un estudi sobre quin hauria de ser el format ideal per a la preservació digital a llarg termini d'una entitat d'aquestes característiques.

3.3 Productes informatius-documentals

Giménez-Rayó (2012) destaca entre les tasques d'un documentalista en un mitjà de comunicació audiovisual la difusió del seu fons, fent productes informatius-documentals: "La recién estrenada 'autonomía del redactor' en la búsqueda de información obliga a los documentalistas a renovarse, a dedicarse a otras tareas que les permitan mantener en este mundo 2.0 el valor añadido que la documentación ha ofrecido siempre a la producción audiovisual. En la elaboración de estos productos documentales está la clave del futuro de esta profesión".

Ja s'ha comentat que RelTV basa la seva difusió, per una banda, en l'activitat a les xarxes socials més conegudes, com ara el YouTube, el Facebook, el Twitter, el LinkedIn i el Google+ i, per l'altra, en el seu lloc web. El documentalista va dissenyar un producte informatiu-documental elaborat a partir del fons de RelTV per publicar al seu web, seguint les tendències actuals de visualització d'informació en periodisme de dades (Peiró; Guallar, 2013; Martín-Borregón, 2013).

La proposta va ser un mapa interactiu de la comarca de l'Alt Empordà amb tots els punts on el mitjà va filmar un vídeo, anomenat Mapa de vídeos. El producte ofereix una visió global de l'activitat de RelTV plasmada geogràficament, tot convidant al browsing dels vídeos basat en factors geogràfics. Es tracta d'un mapa interactiu en el qual és possible moure's lliurement amb diferents nivells de zoom. Hi ha un punt

marcat per a cada ubicació on s'ha fet un vídeo de ReITV, que en clicar-lo obre una bombolla amb el vídeo del **YouTube** (<http://www.reltv.cat/mapa-de-vidEOS/>) incrustat.

Es va elaborar amb la tecnologia de mapes del Google. Es va construir prèviament una taula amb els vídeos publicats a ReITV amb els camps següents: l'enllaç del vídeo inserit amb XHTML, la ubicació expressada en coordenades, el títol, la data del vídeo i una etiqueta que expressa quin aspecte volem que tingui el punt al mapa. El Google Fusion Tables va detectar automàticament quina columna contenia coordenades i va geolocalitzar tots els punts en el mapa. La resta de la configuració es va fer a la pestanya mapa del Fusion Tables. Es va especificar quina columna contenia informació sobre l'aspecte dels punts del mapa a change feature styles i es van maquetar la resta dels elements de la finestra emergent utilitzant codi XHTML a change info window. La figura 2 en mostra un exemple.

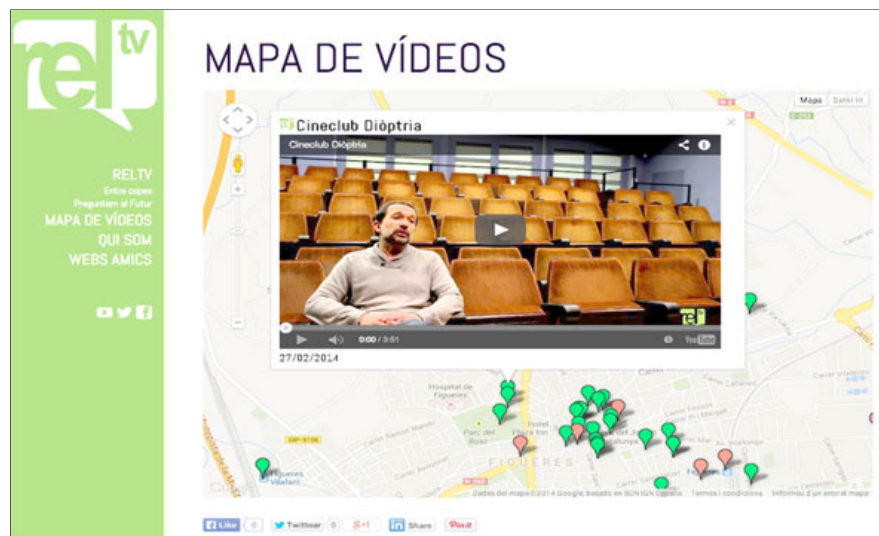

Figura 2. Exemple de vídeo en el Mapa de vídeos

El producte informatiu-documental mostrat és només un exemple de les moltes possibilitats de difusió del fons documental de ReITV. El documentalista que s'integra a un mitjà de comunicació digital com ReITV ha de ser capaç de mostrar el valor afegit que representa per al mitjà amb la creació de productes d'aquest tipus, on es conjuguen les habilitats de gestió del fons, l'ús de les noves tecnologies i la capacitat de comunicació. A més de la creació de productes com aquest, també cal treballar en el dia a dia per difondre el fons en els canals habituals a les xarxes socials, així com en l'actualització del lloc web de ReITV.

Així com l'interès mostrat pels dos productes anteriors (base de dades per organitzar la producció i pla de preservació digital) era evident, els periodistes de ReITV no tenien clara a priori la necessitat que el documentalista s'encarregués de difondre el fons documental. Aquesta baixa expectativa inicial va fer més grata la sorpresa en veure els resultats de l'elaboració del mapa interactiu de vídeos, una nova finestra per mostrar en una sola visualització tota la producció audiovisual de ReITV. L'elaboració del mapa va avalar la figura del documentalista com a difusor del fons documental de ReITV, i va generar bones expectatives amb vista a futures propostes.

Com a balanç, es pot dir que el mapa interactiu que permet veure el conjunt de la producció de ReITV de forma geolocalitzada, representa un exemple de la capacitat d'innovació i del potencial del documentalista a l'hora de difondre el fons. Dels tres productes és el que sorprèn més i demostra que l'aposta per un professional de la documentació per dur a terme la difusió del fons documental és un encert. La continuació d'aquesta línia de treball pot ser la creació d'altres productes informatius-documentals. Per exemple, una altra possible visualització interactiva pot ser una línia de temps (timeline) amb els vídeos ordenats cronològicament, un tipus de producte que remet, actualitzat, a tot un clàssic de la documentació periodística: les cronologies.

4 Conclusions

Sembla que la gestió tecnològica de la informació en un mitjà de comunicació audiovisual digital sigui més important que el paper del documentalista. Aquest és, potser, el punt de vista majoritari a la indústria periodística, que, proveïda de potents eines d'indexació automàtica i de treball en xarxa (media asset management), veu com cada vegada és més capaç d'independitzar-se de les tasques que abans aportava el professional documentalista, substituït ara per la potència de l'evolució de la informàtica, Internet i les tecnologies de la informació. D'altra banda, gràcies a l'adaptació a les noves eines, els periodistes van assolint tasques que han estat habituals de la documentació. Aquest fet s'ha relacionat amb la possibilitat que el documentalista assolís progressivament alguns rols nous, com ara els enfocats a la difusió o a la formació d'usuaris. Però tot i que podem parlar de casos en què els documentalistes han assolit aquestes noves tasques, es tracta de situacions més aïllades i reduïdes que no pas les de periodistes que fan tasques de documentalistes, com ara descripció, cerca i recuperació.

En aquests moments de transició i transformació d'activitats i de professions dins dels mitjans de comunicació, al mateix temps que de transició i transformació dels propis mitjans, aquest article planteja tres tipus de productes que pot aportar un professional de la documentació en un mitjà de comunicació digital audiovisual. Amb aquests productes es volen mostrar algunes de les possibilitats actuals de la

documentació, fins i tot en un context poc habitual com és el dels nous mitjans nadius digitals amb plantilles petites.

Els periodistes d'un mitjà com ReITV dediquen la gran majoria del temps a preparar, filmar, editar, publicar els vídeos al YouTube i promocionar-los a les xarxes socials. La incorporació del documentalista i de les seves tasques bàsiques no ha coincidit amb el que fan els periodistes. Pel que fa a les tasques d'organització del fons i de preservació de la producció per al futur, senzillament no existien abans a ReITV i la incorporació del documentalista ha estat clarament positiva per a aquest mitjà. Pel que fa a la difusió, el documentalista aporta un nou punt de vista, ja que fins ara s'enfocava a promocionar el vídeo més recent, mentre que amb productes documentals com el mapa interactiu de vídeos la difusió passa a ser del fons documental sencer. A més, el documentalista pot estar més pendent de detalls per difondre vídeos antics com ara les efemèrides o els esdeveniments relacionats amb quelcom del fons.

Les tres propostes implementades pel documentalista en aquest mitjà audiovisual digital presentat com a estudi de cas es corresponen a tres àrees en les quals pot estendre la seva actuació el nou professional de la documentació de la segona dècada del segle XXI.

La primera correspon a una funció central i convencional de la documentació: el disseny, la implementació i el manteniment d'una base de dades per gestionar el fons de l'organització mateixa. La segona correspon a algunes de les competències que han anat adquirint les darreres generacions de professionals de la documentació sortits de les aules, vinculades a coneixements de tecnologies i de sistemes d'informació, com ara la creació d'un pla de preservació digital. La tercera, finalment, és una aproximació a les noves funcions que pot adquirir un documentalista en el sector dels mitjans de comunicació i que tenen a veure amb la creació de productes informatius-documentals de difusió del fons, ajudat també aquí per coneixements tecnològics. Una funció clàssica, desenvolupada per documentalistes des de fa dècades; una altra de molt lligada a les preocupacions més recents de la professió, i una tercera, que en aquests moments és més una proposta de futur que una realitat estesa. Totes tres —clàssica, recent, de futur— en el cas mostrat han ajudat a resoldre necessitats actuals d'una organització periodística i n'han mostrat la utilitat.

Les tres propostes es poden extrapolar clarament a altres mitjans de característiques similars a ReITV: el disseny de la base de dades és fàcilment exportable; pel que fa al pla de preservació, quasi qualsevol institució amb poc pressupost pot imitar la metodologia seguida aquí a l'hora d'aplicar la suma de verificació, l'emmagatzemament (dos discos externs i un en núvol) i la preservació, i és únicament la integració amb la base de dades la part de més dificultat tècnica i que requereix un pressupost adient. Pel que fa al producte informatiu-documental, el mostrat aquí és un bon exemple del que es pot fer al web amb eines gratuïtes: un producte interactiu que pot servir per connectar el fons del mitjà amb l'audiència.

Una altra qüestió interessant a valorar és si les tres accions poden col·laborar en el desenvolupament del model de negoci d'un mitjà petit, més enllà d'ajudar en les tasques de producció i difusió del seu fons. Es pot considerar que tant la base de dades com el pla de preservació són condicions necessàries si es vol obtenir un benefici econòmic de la comercialització de l'arxiu audiovisual generat. Quant al producte documental, a més de servir per arribar a més audiència, es pot explorar, quan la riquesa i varietat del fons documental ho permetin, la creació de productes derivats del fons amb la intenció directa de vendre'ls, com fan alguns mitjans, generalment amb grans arxius.

Val la pena insistir de nou en la percepció que es té de la professió de documentalista des d'altres sectors, en aquest cas, en el món audiovisual. Tornant a l'exemple del cas d'estudi, sembla que els professionals que surten de les universitats avui (per exemple, un periodista, un comunicador cultural i un productor audiovisual) no coneixen prou bé les funcions del documentalista, què pot fer i en què pot ajudar a l'organització. L'elaboració del documentalista dels tres productes presentats en aquest article va servir perquè aquest punt de vista inicial canviés i se'n valorés l'aportació.

Per acabar, pensem que hi ha moltes possibilitats per als documentalistes del present i del futur. Les tasques a desenvolupar probablement seran diferents de les que s'han dut a terme majoritàriament fins ara. És cada cop més necessari un perfil altament tecnològic, amb facilitat per a la comunicació i amb la capacitat d'actuar de manera proactiva en aspectes com la difusió del fons i la creació de productes originals amb suport documental. Aquest nou perfil de professional de la documentació té grans possibilitats en organitzacions molt diverses, però probablement en molts casos ho haurà de demostrar per vèncer reticències. El documentalista, a la segona dècada del segle XXI, ja no podrà ser un element passiu dins de l'organització; haurà de ser un actiu que generi valor afegit al fons documental, amb una actitud constantment oberta a la innovació i la creativitat.

Bibliografia

Anton, Laura; Guallar, Javier (2014). "Análisis de los archivos audiovisuales en internet de las televisiones autonómicas españolas". Revista española de documentación científica, 2014, vol. 37, n.º 1.

<<http://redc.revistas.csic.es/index.php/redc/article/viewArticle/836/1071>
(<http://redc.revistas.csic.es/index.php/redc/article/viewArticle/836/1071>) >. [Consulta: 07/07/2014].

Agirreazaldegui-Berriozabal, Teresa (2007). "Claves y retos de la documentación digital en televisión". El profesional de la información, vol. 16, n.º 5, p. 433-442.

<www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2007/septiembre/05.pdf
(<http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2007/septiembre/05.pdf>) >. [Consulta: 07/07/2014].

— (1996). El uso de la documentación audiovisual en los programas informativos diarios de televisión. Bikzaia: Editorial Leioa.

Bravo, Blanca Rodríguez (2004). "El documento audiovisual en las emisoras de televisión: selección, conservación y tratamiento". *Biblios: revista electrónica de bibliotecología, archivología y museología*, vol. 20, n.º 3. <<http://www.redalyc.org/pdf/161/16152003.pdf> (<http://www.redalyc.org/pdf/161/16152003.pdf>) >. [Consulta: 07/07/2014].

Caldera Serrano, Jorge; Arranz-Escacha, Pilar (2012). *Documentación audiovisual en televisión*. Barcelona: Editorial UOC.

Caldera Serrano, Jorge; Nuño Moral, María Victoria (2004). *Diseño de una base de datos de imágenes para televisión*. Gijón: Ediciones Trea.

Giménez-Rayó, Mabel (2012). "La documentación audiovisual en televisión en el mundo 2.0: retos y oportunidades". *Trípodos*, n.º 31. <http://www.tripodos.com/index.php/Facultat_Comunicacio_Blanquerna/article/view/39 (http://www.tripodos.com/index.php/Facultat_Comunicacio_Blanquerna/article/view/39) >. [Consulta: 07/07/2014].

Giménez-Rayó, Mabel; Guallar, Javier (2014). "Centros de documentación en televisión y productos documentales". *El profesional de la información*, vol. 23, n.º 1: p. 13–25.

Guallar, Javier (2013). "Prensa digital en 2011–2012". *Anuario ThinkEPI*, vol. 7, p. 194–199. <<http://eprints.rclis.org/19934/> (<http://eprints.rclis.org/19934/>) >. [Consulta: 07/07/2014].

Guallar, Javier (2011). "La documentación en la prensa digital. Nuevas tendencias y perspectivas". III Congreso Internacional de Ciberperiodismo y Web 2.0, p. 52–68. <http://www.academia.edu/4209578/La_documentaci%C3%B3n_en_la_prensa_digital_Nuevas_tendencias_y_perspectivas (http://www.academia.edu/4209578/La_documentaci%C3%B3n_en_la_prensa_digital_Nuevas_tendencias_y_perspectivas) >. [Consulta: 07/07/2014].

Hidalgo Goyanes, Paloma (2013). "Patrimonio audiovisual en televisión". En: Marcos Recio, Juan Carlos et al. *Gestión del patrimonio audiovisual en medios de comunicación*. Madrid: Editorial Síntesis, p. 53–80.

López-de-Quintana-Sáenz, Eugenio (2014). "Rasgos y trayectorias de la documentación audiovisual: logros, retos y quimeras". *El profesional de la información*, vol. 23, n. 1: p. 5–12. <[elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2014/enero/01.pdf](http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2014/enero/01.pdf) (<http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2014/enero/01.pdf>) >. [Consulta: 07/07/2014].

Martín-Borregón, Eduard (2013). "Periodisme de dDades. Taller de Google Fusion Tables". CCCB LAB, 8 novembre de 2013. <<http://vimeo.com/79386811> (<http://vimeo.com/79386811>) >. [Consulta: 07/07/2014].

Micó-Sanz, Josep-Lluís; Masip-Masip, Pere; García-Avilés, José-Alberto. (2009). "Periodistas que ejercen de documentalistas (¿y viceversa?). Nuevas relaciones entre la redacción y el archivo tras la digitalización de los medios". *El profesional de la información*, vol. 18, n.º 3, p. 284–290. <[elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2009/mayo/05.pdf](http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2009/mayo/05.pdf) (<http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2009/mayo/05.pdf>) >. [Consulta: 07/07/2014].

Moreiro, José A. et al. (2000). *Manual de documentación informativa*. Madrid: Cátedra.

Palacio Llanos, Luis (dir.) (2013). *Informe anual de la profesión periodística 2013*. Madrid: Asociación de la Prensa de Madrid (APM).

Peiró, Karma; Guallar, Javier (2013). "Introducció al periodisme de dades. Característiques, panoràmica i exemples". Ítem. *Revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 57, p. 23–36. <[raco.cat/index.php/Item/article/viewFile/269701/357321](http://www.raco.cat/index.php/Item/article/viewFile/269701/357321) (<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/viewFile/269701/357321>) >. [Consulta: 07/07/2014].

Rodríguez Mateos, David; Hernández Pérez, Tony; Méndez Rodríguez, Eva (2012). "Archivos y centros de documentación en la prensa local de la Comunidad de Madrid". *Documentación de ciencias de la información*, vol. 35, p. 11–30. <<http://revistas.ucm.es/index.php/DCIN/article/view/40444/38794> (<http://revistas.ucm.es/index.php/DCIN/article/view/40444/38794>) >. [Consulta: 17/10/2014].

Rubio-Lacoba, María (2010). "Documentalistas de prensa, ¿cuál es vuestro oficio?". *El profesional de la información*, vol. 19, n.º 6, p. 645–651. <<http://hdl.handle.net/10760/15121> (<http://hdl.handle.net/10760/15121>) > [Consulta: 07/07/2014]

Serra, Jordi (2008). *Los documentos electrónicos: qué son y cómo se tratan*. Gijón: Ediciones Trea.

Térmens, Miquel (2013). *Preservación digital*. Barcelona: Editorial UOC.

Notes

¹ El Media Asset Management (MAM) és un programari pensat per a l'emmagatzemament, la indexació, la descripció, la cerca i la recuperació de dades digitals. És ideal per posar a l'abast de diferents persones en diferents ubicacions tota la producció documental d'una empresa.

² El checksum o suma de verificació opera els bits que conté un arxiu per obtenir un valor. Posteriorment es torna a fer la mateixa operació per saber si el contingut ha patit cap mena de modificació, i si el resultat és diferent vol dir que el fitxer no és idèntic, ha patit canvis o alguna mena de corrupció.

³ SIP (Submission Information Package): fitxer de metadades amb què arriba un document al sistema. AIP (Archival Information Package): fitxer amb les metadades amb què s'emmagatzema el document al sistema. Inclou les metadades del SIP més les que el nostre sistema ha incorporat. DIP (Diffusion Information Package): fitxer amb les metadades associades i els valors de verificació del document. És el que s'entrega als usuaris que consulten el fons, és a dir, el format de sortida del sistema. Conté tota la informació possible del fitxer, tant de l'estat actual com de les modificacions que ha patit.

Citació recomanada

Rubio, Albert; Guallar Delgado, Javier (2014). "Funcions del documentalista en un mitjà de comunicació audiovisual digital. Estudi de cas: RelTV". BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació, núm. 33 (desembre) . <<http://bid.ub.edu/33/rubio1.htm>>. DOI: <http://dx.doi.org/10.1344/BiD2014.33.18> [Consulta: 25-10-2016].

DOI: <http://dx.doi.org/10.1344/BiD2014.33.18> (<http://dx.doi.org/10.1344/BiD2014.33.18>)